

Emotionele ontwikkeling bij personen met een verstandelijke beperking: onderzoek naar de Schaal voor Emotionele Ontwikkeling en een aansluitende coachingsmethodiek.

Filip Morisse

Dit proefschrift over emotionele ontwikkeling (EO) bij personen met een verstandelijke beperking (VB) en geestelijke gezondheids(GG)problemen is ontstaan en werd ontwikkeld vanuit de klinische praktijk. Het wil in de eerste plaats ook ten dienste staan van deze klinische praktijk. Tegelijk wil het verbindend zijn tussen verschillende lagen: verbindend tussen wetenschap, theorie en praktijk, verbindend tussen de betrokken 'moederwetenschappen', met name de orthopedagogiek, de psychiatrie en de positieve psychologie. Verbindend ten slotte tussen psychometrie enerzijds en assessment, ten dienste van behandeling en ondersteuning anderzijds.

Dit doctoraat wil een significante bijdrage leveren tot assessment van emotionele ontwikkeling bij personen met een verstandelijke beperking. Deze emotionele ontwikkeling vormt de rode draad in dit proefschrift, zowel wat het psychometrische onderzoek betreft naar de Schaal voor Emotionele Ontwikkeling, als wat het actie-onderzoek betreft naar de ontwikkeling van een coachingsmethodiek voor begeleiders van deze doelgroep. Met de focus op een universeel aspect van ons mens-zijn, met name ons gevoelsleven en ons emotioneel welzijn, willen we tegelijk waarschuwen voor een te verregaande psychiatrisering en medicalisering met stigmatiserende en excluderende tendensen tot gevolg (Morisse et al., 2014; Hamlin & Oakes, 2008).

We onderzoeken in dit doctoraat wat de samenhang is tussen geestelijke gezondheidsproblemen en universele concepten als geestelijke gezondheid en Quality of Life (QoL). Als beide laatstgenoemde basisconcepten universeel zijn, kunnen ook dezelfde fundamentele ondersteuningsstrategieën gehanteerd worden. Zo hoeven bepaalde "extreme" gedragingen geen legitimering te zijn om niet tegemoet te komen aan dezelfde universele, basale emotionele behoeften, uiteraard op een zo humaan en inclusief mogelijke manier. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat deze kwetsbare groep van mensen niet evenzeer nood heeft om 'normaal', holistisch, respectvol en warm-menselijk bejegend te worden. Toch wijst de praktijk uit dat bevreedende, segregerende, vrijheidsbeperkende en bestraffende maatregelen nog steeds worden toegepast en die gaan snel een eigen leven leiden.

Met dit doctoraat willen we een dubbele paradigmashift ondersteunen. De eerste betreft momentaan gedrag (buitenkant) van cliënten naar een volwaardig en dynamisch intrapsychisch leven (binnenkant), vooral gelezen vanuit een ontwikkelingsdynamisch perspectief en in het bijzonder vanuit de emotionele ontwikkeling (Došen & De Groef, 2015; Glick, 1998; Sappok et al., 2013a-b; Deb et al., 2001; Došen, 2005a,b). Een tweede paradigmashift op het vlak van ondersteuning is die van de 'probleemcliënt' naar de ondersteunende omgeving die zich poogt af te stemmen op en aan te passen aan de basale emotionele noden van de cliënt. Deze laatste verandering is ingegeven door onze professionele opdracht om de mismatch tussen de persoon en zijn/haar omgeving te analyseren met pogingen tot herkaderen in gunstige zin.

De centrale onderzoeksvraag van dit doctoraatsonderzoek kan als volgt worden geformuleerd:

“Op welke manier kunnen professionele ondersteuners van personen met een verstandelijke beperking (en bijkomende geestelijke gezondheidsproblemen) ondersteund en versterkt worden, om beter in te spelen op de basale emotionele behoeften van iedere cliënt?”

Deze onderzoeksvraag werd o.m. uitgewerkt via het project 'Emotionele ontwikkeling in verbinding', dat ontwikkeld werd tijdens een actieonderzoek in een leefgroep voor volwassenen met een VB en geestelijke gezondheidsproblemen (Morisse et al., 2017, zie hoofdstuk 7). Gedurende twee jaar sloegen de onderzoekers, vanuit een etnografisch perspectief, als het ware hun tenten op in deze setting. Er

werd intensief gewerkt met zes dagelijkse begeleiders en twee leidinggevendenden, middels een diversiteit van coachende activiteiten, gericht op het versterken van sensitieve responsiviteit en mentaliserend vermogen (De Belie & Van Hove, 2013). De methodologie van dit onderzoek berust op een 'program logic model', dat als kader zinvol is gebleken voor het plannen en in kaart brengen van veranderingsprocessen (Funnel & Rogers, 2011; Schalock, Bonham & Verdugo, 2008). De leefgroep waar het onderzoek plaatsvond bleek immers een complexe context te zijn met allerlei lagen die vanuit verschillende niveaus met elkaar interageren. Het is daarbij zelden mogelijk om causaal te verklaren of te voorspellen welke uitkomsten we kunnen verwachten en waaraan die uitkomsten te wijten zijn. Het is ook zo goed als onmogelijk om tijdens een interventie andere gebeurtenissen te isoleren.

Dit onderzoek toonde aan dat begeleiders die ondersteund en gecoacht worden, de noden van hun cliënten beter begrijpen en zich hierop fijner kunnen afstemmen. Het gevolg was niet alleen een objectieve daling van de gedragsproblemen, maar ook een mildere bejegening van deze cliënten met hun uitdagende gedrag. Tot slot voelden medewerkers zich competent en meer gewaardeerd. De impliciet sluimerende inzichten en het aanvoelen werden bewust gemaakt door een proces van coaching en mentaliseren, zowel in team als individueel.

De problematieken van personen met een verstandelijke beperking en geestelijke gezondheidsproblemen zijn complex en de zorgomgeving van deze mensen is ingewikkeld en gelaagd. Dit fenomeen overstijgt het concept emotionele ontwikkeling en past niet altijd in de 'categoriale logica van de catalogus'. Net vanuit de parallele processen dient de volledige zorgomgeving te worden betrokken (begeleiders, middenkader, management, familie, fysieke en sociale omgeving,...).

Aangezien we als rode draad voor dit proefschrift voor 'verbinding' kozen, hebben we in de discussie de link beschreven tussen de 'buitenkant' (het gedrag) van personen met een VB en GG-problemen en hun 'binnenkant' (emotionele ontwikkeling). Daarbij wordt gesuggereerd de focus veeleer op de context van deze mensen (familie en hulpverleners) te leggen en hen daarbij te coachen op vlak van emotionele beschikbaarheid, stressregulatie en mentaliseren, andermaal een kwestie van verbinding door interafhankelijkheid en empowerment. Conceptueel worden op die manier emotionele ontwikkeling, geestelijke gezondheid en Quality of Life met elkaar verbonden als pars pro toto.